

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах
наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології та музеєзнавства

Випуск 13

Засновано у 2003 році

Рівне – 2013 рік

ББК 71.0
А 43
УДК 008: 168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 13 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2013. – 218 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю. Л. – доктор філософських наук, професор Київського університету ім. Б.Грінченка

Баканурський А.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету

Виткалов С.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент РДГУ (відповідальний секретар)

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук професор Луцького інституту розвитку людини «Україна»

Жилюк С.І. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Коваль Г.П. – доктор педагогічних наук, професор РДГУ

Кралюк П.М. – доктор філософських наук, професор НУ «Острозька академія»

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Кушнарєнко Н.М. – доктор педагогічних наук, професор ХДАК

Поніманська Т.І. – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор РДГУ

Стоколос Н.Г. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Троян С.С. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Костюк Л.К. – кандидат історичних наук, доцент РДГУ

Швецова –Водка Г.М. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Яремко – Супрун Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевська Р. А. – доктор філологічних наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки

Брилін Б.А. – доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник випуску – **проф. Виткалов В. Г.**

ISBN 978-966-8124-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат, відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 29.11.2013 р.)

Свідство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р. Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08. 2009 р.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2013

УДК 373.5.017.4:008-053.6

Р.Л. Сойчук –

канд. пед. наук, доц., докторант Ін-ту проблем виховання НАПНУ

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГОРДОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У сучасних умовах, коли відчутні світові глобалізаційні тенденції, Україна стала на шлях створення нової моделі національного культурного простору, де пріоритетним завданням виступає збереження духовних цінностей та традицій українського народу задля забезпечення подальшого процесу розбудови суверенної держави та розвитку української нації з урахуванням як економічних можливостей, так і специфіки поліетнічного складу країни. Культура українського народу тримається на засадах його унікальності, увібравши в себе все краще, що створене нацією, акумулювавши духовно-інтелектуальні, морально-етичні та естетичні здобутки людства.

Український культурний процес пройшов складний шлях розвитку впродовж віків у несприятливих історичних умовах, а саме: довготривале бездержавне існування, роз'єднаність українського народу та соціально-економічний, культурно-історичний, політичний впливи інших держав-імперій, а також геополітичне розташування України на перехресті Заходу і Сходу, що зумовили специфічне поєднання у світогляді українців та водночас викликали деформацію й атрофію національної психіки. Упродовж трьох століть українському народові насаджувався комплекс меншовартості, «малоросійськості», через жахи голодоморів і терору він, на превеликий смуток, в'ївся у свідомість сучасного українця, викликає у нього суспільну байдужість до побудови демократичної держави, чинить негативний вплив на виховання юні. Меншовартість формується внаслідок національного нігілізму особистості, тобто неприйняття, байдужості або відцурання від національних цінностей, ідей, ідеалів, моральних норм, української культури, духовного коду нації – рідної мови. Під впливом негативного почуття вражається, принижується національна та особистісна гідність, що відображається в негативному ставленні особистості до себе, до свого народу та виникає тенденція до міжособистісної руйнівної поведінки. М. Данилевський зазначав, що народ, уражений національним нігілізмом, немов би говорить собі, що нічого не вартий, що потрібно вкласти силу і вдихнути дух ззовні. Такою потужною силою, здатною змінити національну самосвідомість, протилежною меншовартості, є почуття національної гордості – одне з моральних почуттів, що виступає регулятором морального самовдосконалення особистості як представника певної національної спільноти. Воно виникає внаслідок усвідомлення особистістю досягнень свого народу у світовому просторі. Національна гордість базується на минулому і сучасному героїчному житті українства, на розумінні актуальних проблем своєї батьківщини та спонукає націю мати волю до самотності й утілення національної ідеї. І, як зауважив Ю. Щербак, це почуття не тотожне ненависті до інших націй, воно проявляється як делікатне відчуття власної гідності, а не зверхності, вищості над іншими; це відчуття відповідальності за долі своїх дітей і народу. Національна гордість акумулює морально-духовні сили народу для захисту в хвилини небезпеки, зовнішніх загроз та задля злагоди на шляху до процвітання держави.

Різні аспекти феномена та особливості їх формування з різною повнотою досліджувалися філософами, істориками, культурологами, соціологами, психологами, педагогами, зокрема питання національної гордості простежується в дослідженнях ідеологів українського націоналізму та провідників ідеї української державності (В. Винниченко, В. Липинський, М. Міхновський та ін.), у працях, присвячених феномену ментальності українців, становленню української національної ідеї (Є. Маланюк, І. Огієнко, Ю. Римаренко, А. Свідзинський та ін.). Також у працях зарубіжних учених щодо становлення нації та націоналізму (Е. Сміт, М. Вебер, М. Фріден та ін.); теоретичні основи проблеми національної гордості розкрито у дослідженнях природи етносу та нації М. Бердяєва, Ю. Бромлея, Л. Гумільова, С. Макаруча, а також у працях науковців стосовно формування та становлення національної держави (О. Погорілий, О. Нельга, Й. Сележан); у низці психолого-педагогічних досліджень українських учених сучасних педагогічних основ національного виховання підрастаючого покоління: І. Беха, М. Боришевського, О. Вишневіського, Т. Дем'янюк, П. Ігнатенка, В. Киричок, В. Кузя, Ю. Руденко, З. Сергійчука; в історії педагогічної думки проблема національної гордості знайшла своє відображення у працях Г. Вашенка, І. Огієнка, С. Русової.

Аналіз проблеми засвідчує, що актуальним залишається питання формування в особистості у процесі її соціалізації національної гордості на засадах загальнолюдських та національних цінностей. Саме національне виховання втілює та відображає в собі процес відродження української нації з притаманними їй національними цінностями, національною ідеєю. Тому на сучасному етапі завданням науковців, педагогів, політиків та громадських діячів є органічне поєднання української ідеї з проблемою розбудови незалежної держави.

Справжня трагедія українського народу полягає в сьогоденній невизначеності свого місця серед інших народів та не усвідомленні своєї значущості у світовій історії, не сформованості почуття

національної гордості за вітчизняну історію як духовну силу. З цього приводу Ліна Костенко зазначає: «Чому нашу історію не можна читати без брому? Не тому, що вона страшна, бували і страшніші. Тому що вона при-ни-же-на. А відтак принизлива. У нас навіть відлік часу - від поразок і катастроф, від війни, від революції, від голодомору, від репресій, від Чорнобиля. А як тепер – від виборів до виборів» [4; 223]. Упродовж віків з нас формували аморфну масу, яка не знає своєї історії, перемог, своїх героїв, без національної гордості, національної свідомості, національної ідентичності. «Тотальне жлобство свідомо прищеплювалося людям, перетворюючи їх на масу. А масі не треба мистецтва, масі не треба культури – масі треба закласти у підсвідомість, і вона піде у спроектований бік» [4; 113]. Така існуюча ситуація несе загрозу процесам державотворення та націєтворення. Суспільству необхідна цілісна державна об'єднавча ідеологія і духовно-культурна політика усього суспільного життя та формування як на державному, так і на регіональному рівнях соціокультурного середовища. Завдяки культурі формується творчий інтелект та висока духовність нації, її інтелектуальний потенціал, що є необхідною умовою розвитку суспільства та переходу на вищі рівні еволюції.

Сучасне суспільство потребує обґрунтування та нового підходу до процесу виховання національної гордості в українській молоді, пошуку нових ефективних методів в існуючих соціально-економічних умовах. Фундаментальні та прикладні дослідження з проблеми виховання національної гордості особистості засвідчують про необхідність розробки технології виховання національної гордості в юнацькому віці. Адже саме цей вік є найбільш сенситивним для формування національної гордості як почуття інтегрованого і динамічного, що включає етнізацію, національно-політичне самоусвідомлення та громадсько-державницькі почуття і світогляд. У цей період постає життєва потреба виразити свої прагнення, віднайти спосіб і сферу самоствердитися та зайняти певну позицію. Це базовий період у набутті національної ідентичності, відбувається процес узгодження коливання між позитивним полюсом ідентифікації «я» і негативним полюсом плутанини ролей та інтеграції особистісних знань із самоусвідомлення в цілісну осмислену проекцію, що відображає минуле, теперішнє і майбутнє особистості. Особистість перебуває у стані «психологічного мораторію», відбувається багатовимірне і складне врегулювання дорослої ідентичності й нового ставлення до світу. Таким чином, постає головне завдання – створити нову систему виховання, яка повинна базуватися на суттєво-емоційному впливові з метою подіяти на неусталену свідомість особистості, щоб правильно спрямувати юнацьку ідентифікацію, що сприятиме в подальшому позитивному зміцненню соціального статусу в національній спільноті й відстоюванню національних інтересів України.

Виховувати національну гордість у підростаючого покоління потрібно в позитивному й толерантному ставленні до інших народів та національностей, пам'ятаючи, як несправедливе ставлення може призвести до національної зверхності та пихи. Коли людина переконана в значущості й цінності своєї нації, знає історичний та сучасний ціннісний внесок надбань свого народу в світову культуру, пишається відомими представниками нації, поважає та прагне їх наслідувати, то сформованість адекватно високої національної самооцінки виражається у прагненні сприяти всесвітньому розвитку своїх національних традицій, мови, матеріальної та духовної культури; готовності відстояти свою національну гідність, свободу, соборність й незалежність нації та дати відсіч тим, хто зневажливо ставиться до її культури й представників. Усвідомлення значущості всього позитивного, що створюється нацією і що отримується у процесі міжнаціонального спілкування, пройняте почуттям національної гордості, наповнюється глибоким смыслом особистісної самоцінності представників кожної нації та рівноправності й шанобливим ставленням до кожної з націй.

Національна гордість – патріотичне почуття любові до своєї Батьківщини й народу, усвідомлення своєї приналежності до певної нації, що проявляється в розумінні спільності інтересів, національній культурі, мові й релігії, що базується на позитивній адекватній національній самооцінці. Проте гіпертрофоване почуття може викликати ідеї шовінізму [6]. Гіпертрофія національної психіки (від гр. префікса *hyper* – надмірність, *trofi* – живлення, їжа) – перебільшене, надмірне почуття етнічності, що проявляється в агресивному ставленні до інших народностей. Однак варто зазначити, що ця риса невластива українству, оскільки вона проявляється в характері народів-загарбників, до яких українці не належать [4]. Щодо поняття «гордість», то воно походить від латинського (*superbia*), означає сильне почуття (бажання) самоповаги, задоволення від власних перемог і здобутків чи певної соціальної групи, нації та держави. У свідомості багатьох людей поняття «гордість» і «гординя» взаємозалежні, інші ж вважають їх абсолютно розрізненими за значенням. Так, гординя – це один зі смертних гріхів, вона пов'язана з такими духовними вадами особистості, як заздрість, гнів та жадібність, тоді як гордість – якість, притаманна особистості з почуттям власної гідності. Інший стан національної психіки – атрофія, яка виникла в українського народу внаслідок панівної антиукраїнської політики Московської держави, переслідування й заборони національної культури в українському середовищі, манкурства та маргіналізації, що призвело до нівеляції національних рис. Така особистість не здатна гордитися своєю національною приналежністю, її наповнює почуття меншовартості, відчуття провини за «неповноцінність» народу, оскільки вона не розкрила для себе національний потенціал та можливості, не прийняла цінності народу, що у свою чергу відображається на загальному її стані, почуття пригніченості, смиренності, приниженості оволодівають людиною. Такі процеси

згубні як для особистості, так і для народу в цілому, оскільки під впливом заниженої національної самооцінки її представник при нагоді відмовляється від приналежності до своєї нації, поводиться інертно, пасивно, не прагне змінити ситуацію на досягнення успіху як індивідуального, так і колективного. Це почуття меншовартості здатне вплинути на загальний стан нації, принижуючи національну гідність, що створює умови для безвільного керування людською спільнотою в інтересах іншої потужнішої нації. Відомий польський письменник Б. Ясенський з цього приводу зазначав: «Не бійся ворогів – у гіршому разі вони можуть тебе вбити. Не бійся друзів – у гіршому разі вони можуть тебе зрадити. Бійся байдужих – вони не вбивають і не зраджують, але тільки з їхньої мовчазної згоди існують на землі зрада і вбивство» [12; 127].

Саме поняття «національна гордість» містить у собі позитивні емоції, відображає високу адекватну національну самооцінку, самоповагу, почуття власної й національної гідності та базується на усвідомленні вагомості історичного внеску своєї нації у світовий духовно-культурний розвиток. Ставлення особистості до себе як до представника певної нації з розвинутою національною ідентичністю проявляється саме в почуттях національної гордості, національної гідності та самоповаги. Зберігаючи свою національну ідентичність, особистість продовжує життя нації, головною функцією якої виступає забезпечення гідного існування своїм співвітчизникам. Ідентичність зумовлює усвідомлення громадянином національних інтересів, довіру до держави та її інституцій, солідарність з іншими членами спільноти у національному самоствердженні. Кожній людині необхідно відчувати себе частинкою «ми», спільного, і приналежності до народу – це та опора в житті, що надає наснагу та спрямовує наші дії. У цій національній спільноті простежується зв'язок поколінь, витриманий у часі, кожна особистість володіє стійким національним статусом, що унеможливує її виключення, і саме це надає людині впевненість у собі як представника певного народу і стабільність у житті. Приналежність до народу визначається усвідомленням і прийняттям культурних цінностей та святинь, які утворюють зміст історії народу, нації. У поліетнічній державі здебільш відбувається позитивна національна ідентичність, тоді як моноетнічна ідентичність викликає повну асиміляцію, тобто прийняття норм, мови, звичаїв іншого народу до повного розчинення в ньому. Множинна ідентичність призводить до оволодіння культурою іншого народу та адаптації особистості без шкоди для цінності власного, що характерне для осіб, народжених у міжнаціональних шлюбах. Маргінальна ідентичність супроводжується незнанням і не оволодінням жодною із культур, що у свою чергу викликає внутрішньо особистісні конфлікти.

Першопричиною психологічного характеру динаміки зростання національної ідентичності у ХХІ ст. є пошук та визначення орієнтирів і стабільності в перенасиченому інформацією суспільстві. Наступною причиною виступає інтенсифікація міжнаціональних контактів (трудова міграція, туризм, еміграція тощо), безпосередніх та опосередкованих сучасними засобами масової комунікації, коли в період радикальних соціальних перетворень виникає нестабільність у суспільстві, і оскільки національна ідентичність є одним із факторів збереження стабільності соціуму, то це надає проблемі особливої ваги.

Ідентифікація (диференціація) приводить до формування ідентичності, яка є результатом процесу порівняння «своєї» спільноти з іншими об'єктами, а пошуки позитивної ідентичності стимулюють особистість чи спільноту до самовизначення, самоактуалізації та автономізації. Як зазначав Е. Сміт, кожне нове покоління повинно переосмислювати та заново «створювати» власну національну ідентичність, оскільки національна ідентичність є постійним процесом формування основних складових буття нації. Сьогодні відбувається «пере визначення» національної ідентичності за активної участі низки взаємопов'язаних процесів, які справляють істотний вплив на національну сферу. Визначальними серед сучасних тенденцій євроінтеграції є взаємообумовлені процеси глобалізації та універсалізації, з одного боку, та посилення відцентрових процесів і збільшення кількості й характеру дійових осіб на світовій арені, – з іншого [12]. В якості диференційованих характеристик національної ідентичності виділяють низку ознак: мова, цінності, норми, спільна історична пам'ять, Батьківщина, релігія, міфи, національний характер, спільна історія та національна культура, спільні права та обов'язки. Джерело національної ідентичності в народних почуттях і культурі. Культура великих стабільних спільнот визначається як пост фігуративна, оскільки орієнтована на предків та традиції, отримана інформація упорядкована і вимагає чіткого виконання обрядів, починаючи від народження і впродовж усього життя людини. Також етнолог М. Мід зазначає, що існує і префігуративна культура, у якій ні предки, ні традиції не відіграють ролі соціалізації дитини, вона відокремлено віднаходить відповіді на питання буття в інноваційному суспільстві, що супроводжується розривом єдності поколінь, що так потрібне людству для подальшого національного саморегулювання та самовідтворення [10].

Процес національної ідентичності охоплює етапи, пов'язані з розвитком особистості. Так, одним із перших розробив концепцію розвитку в особистості усвідомлення приналежності до національної спільноти Піаже. Він проаналізував дві сторони одного процесу – формування поняття «батьківщина» і водночас розвиток образу «інших країн» й «іноземців». Прояв національних почуттів як відповідь на створені когнітивні моделі інтерпретував як розвиток національної ідентичності.

Серед науковців існують різні погляди на проблему національної ідентичності, її виникнення та зростання, але пріоритетним у її динаміці вважають:

1. Оскільки у світовому масштабі відбувається процес уніфікації матеріальної та духовної культури, світової соціальної конкуренції, як наслідок, відбувається інтенсивна внутрішня взаємодія народів;

2. У сфері економіки та політики здійснюється вплив великих соціальних груп і це, у свою чергу, сприяє процесові їх консолідації, де визначальним фактором виступають засоби масової інформації;

3. Породжується економічна й технологічна експансія народів як реакція на розподіл праці.

Постійний процес розвитку цивілізації несе з собою зміни та руйнацію традицій суспільств та зникнення культур. Культура тримається на засадах унікальності, самобутності народу. Лише за умови, що суб'єкт цивілізації буде змінювати свою внутрішню сутність та водночас залишатиметься повноцінним суб'єктом культури, зберігаючи такі якості, як духовність, душевність, гуманність, можливе збереження та примноження національної культури.

Найголовнішими компонентами культури, що розвивається у всіх країнах національними шляхами, є освіта і виховання. Виховання – засвоєння особистістю духовності, культури рідного народу, його національного духу, способу буття. Формування духовної особистості варто розглядати як процес розвитку і саморозвитку особистості через залучення та інтеріоризацію загальнолюдських та національних цінностей, високих моральних ідеалів. Відтворюючи себе з покоління в покоління і піклуючись про вічність існування в дружнім колі народів світу, кожна нація піклується про виховання дітей, щоб вони продовжували у віках історично-культурну спадщину пращурів. Для українського народу пріоритетні повага до своїх культурно-історичних цінностей і толерантність до інших культур.

Таким чином, розвинене почуття національної гордості формує порядок дій та відносин у системі координат культурного простору ХХІ ст. та спонукає до здійснення змін, насамперед таких: народ сам себе повинен поважати, якщо прагне до визнання й шанобливого ставлення з боку інших провідних держав світу; формувати національну свідомість українства, замінити втруєне впродовж віків почуття меншовартості на національну гордість народу; усвідомити та прийняти всю правдиву й складну історію нашого народу, спадкоємцями якого ми є; створити та утвердити новітню українську суспільно-політичну ідеологію; відобразити в культурному просторі правдиве не лише трагічне, а й героїчне минуле й теперішнє українського народу, широко висвітлюючи щоденні досягнення і подвижництво пересічних громадян «шляхом злагоди до процвітання»; процес формування культури юні повинен проходити у сув'язі з реалізацією культурної політики в країні; активно залучати молодь до державотворчих процесів, що сприяє розвитку демократичних процесів у країні та становленню її громадянської позиції й обумовлює наявність і втілення сучасної української національної ідеї в державі.

Список використаної літератури:

1. **Бех І. Д.** Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. **Бех І. Д.** Почуття гідності у духовному розвитку особистості / І. Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання. – К., 2008. – Вип. 12. – С. 5–17.
3. **Васильєва Т. В.** Коментарий к переводу Аристотеля «Эвдемона этика». Книга III / Т. В. Васильева // Вопросы философии. – 2002. – № 1. – С. 161.
4. **Костенко Л. В.** Записки українського самашедшого / Л. В. Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
5. **Крысько В. Г.** Этническая психология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. Г. Крысько. – М. : Академия, 2002. – 320 с.
6. **Крысько В. Г.** Этнопсихологический словарь / В. Г. Крысько. – М. : МПСИ, 1999. – 343 с.
7. **Лозко Г. С.** Етнодержавство. Філософсько-теоретичний вимір : курс лекцій / Г. С. Лозко. – Мандрівець, 2012. – 384 с.
8. **Ожегов С. И.** Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
9. **Платонов Ю. П.** Основы этнической психологии / Ю. П. Платонов. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.
10. **Присакар В. В.** Формування у школярів громадянської ідентичності у контексті міжетнічних відносин в українській державі / В. В. Присакар // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – К., 2008. – Вип. 12. – С. 138–146.
11. **Сміт Е. Д.** Націоналізм : теорія, ідеологія, історія / Е. Д. Сміт. – К. : К.І.С., 2004. – 170 с.
12. **Щербань П. М.** Пам'ятай ім'я своє : заповіді сімейної педагогіки : навч. посіб. / П. М. Щербань. – К. : Вищ. шк., 2006. – 191 с.

Резюме

Розглянуто сутність та вагомість почуття національної гордості особистості в сучасному культурному просторі; проаналізовано необхідність виховання національної гордості у взаємозв'язку з позитивною національною ідентичністю, що сприяє зростанню національної самосвідомості та активної громадянської позиції у юнацькому віці щодо втілення сучасної української національної ідеї в державі.

Ключові слова: національна гордість, культурний простір, юнацький вік, загальнолюдські та національні цінності, гіпертрофія, атрофія, національна ідея, національна ідентичність, нація, національне виховання.

Summary

Soychuk R. Educating of national pride in young adulthood in modern cultural area

In the article the essentiality and validity of individual's national pride sensation in modern cultural area were reviewed; the need of national pride training in conjunction with positive national identity which promote growth of national consciousness and active public position in young adulthood about creation modern Ukrainian national idea in a state were analyzed.

Key words: national pride, cultural area, young adulthood, universal and national values, hypertrophy, wasting, national idea, national identity, nation, national education.

Надійшла до редакції 19.11.2013 р.

УДК 008:316.42

Л.І. Русакова -

здобувач кафедри соціальної педагогіки Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини.

СОЦІАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. З розвитком соціально-економічних реформ в Україні у світлі сучасних концепцій освіти та виховання в умовах гуманізації й демократизації суспільства, висуваються принципово нові вимоги до чинних критеріїв оцінки ефективності підготовки майбутніх фахівців. З огляду на це перед ВНЗ постає завдання не лише якісної підготовки майбутніх фахівців до виконання професійних обов'язків, а і їх особистісно-духовного розвитку, ядром якого є високий рівень загальної культури та морально-естетичного розвитку особистості. Одним із центральних складників естетичної культури є естетичний смак, що виступає регулятором естетичного ставлення людини до дійсності. За своїм змістом та функціями він є комплексним виразником особливостей естетичної культури особистості. Смак не тільки віддзеркалює сучасні норми естетичного виховання, але й сприяє подальшому розвитку взаємин між людиною та світом, що її оточує. Тому звернення педагогічної науки до проблеми виховання естетичного смаку особистості є закономірним. Ці питання розглядаються в працях українських та російських науковців, таких як А. Ахмедов, І. Бех, І. Зязюн, Н. Калашник, М. Киященко, Л. Коган, Н. Лейзеров, О. Лосев, Н. Миропольська, М. Овсянников, В. Скатерщиков, В. Шестаков та ін. Тому одна з функцій вищої школи полягає в тому, щоб передавати молодому поколінню накопичені багатьма попередниками цінності духовної культури, виховуючи в них своє особисте ставлення до них. Але в останні роки на практиці бачимо недооцінку необхідності соціально-естетичного виховання студентів. Між тим, сучасний етап розвитку країни, спрямованого на інтеграцію з європейським та світовим співтовариством, актуалізує проблеми виховання особистості, яка б відповідала високому рівню духовної культури, адже вищій школі треба дбати не лише про виховання фахівця з високим рівнем професійних знань та вмінь, але й особистості – носія духовно-моральної культури, такої людини, яка б мала широку ерудицію, художній смак, володіла відповідними нормами поведінки, культурною ведення діалогу. Справжній фахівець повинен бути суб'єктом культури, що здатен оцінити здобутки людства та примножити їх.

Аналіз наукових досліджень на тему соціально-естетичного виховання свідчить, що дослідники, в основному, приділяли увагу розробці теоретичних та практичних засад виховання школярів (В. Бутенко, М. Опанащук, Г. Падалка, О. Ростовський та ін.), майбутніх вчителів (І. Зязюн, О. Рудницька, О. Семашко, Г. Шевченко, О. Щолокова та ін.), майбутніх фахівців вищої технічної освіти (Б. Джабер, О. Картавих, О. Коломієць). Перелік досліджень, в яких би соціально-естетичне виховання розглядалося б з позицій його необхідності для будь-якого спеціаліста з вищою освітою у контексті культурологічної складової підготовки майбутнього фахівця будь-якого профілю, обмежений [3; 38]. Проте, яку б спеціальність не обрала людина, вона повинна бути культурною мати високий рівень естетичної культури, бути справжнім інтелегентом.

Передусім, з'ясуємо, що ж таке естетична культура? О. Беляєв, Н. Киященко, Н. Лейзеров підкреслюють, що естетична культура охоплює і соціальну сферу – культуру побуту й дозвілля.

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. ІХ Всеукраїнська науково-практична конференція в м. Рівне в системі наукової творчості України	3
Виткалов С.В., Виткалов В.Г. Тенденції наукового пошуку в сучасній Україні крізь призму ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культурний простір України у розмаїтті виявів» (м. Рівне)	5
<i>РОЗДІЛ I.</i>	
<i>ТЕОРЕТИЧНО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРИ</i>	9
Ігнатів С.О. Формування ієрархії цінностей людини як процес гармонізації буденного світогляду	9
Новоселецький М.Ю. Квантова фізика як феномен культури	13
Ясінський М.М. До питання формування енергетичної теорії культури	17
Радзівський В.О. Про класифікацію українських субкультур у період фашистської окупації	19
Мирончук М.О., Даюк Ж.Д. Музичне виконавство як соціокультурне і художньо-творче явище : історичний аспект	25
Білозуб Л.М. Пісенна творчість як джерело української музичної культури.....	29
Чорна К.В. Телебачення та його вплив на масову свідомість	33
<i>РОЗДІЛ II.</i>	
<i>РЕГІОНАЛЬНА КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА</i>	38
Курочкін О.В. Масові свята Німеччини : від тоталітаризму до демократії	38
Карпова О.Л., Магеря О.П. Традиції розвитку масового свята в Україні	41
Охманюк В.Ф. Соціально-історичний та культурний розвиток Черкаської Звенигородщини: сіл Моринці та Шевченкове – малої батьківщини Т. Шевченка	45
Кузьмик О.М. УНР періоду Директорії: спроба державного перевороту в м. Рівному В. Оскілком	49
Підцерковна Я.Й. Традиційний дитячий одяг у родильній обрядовості населення Західного Полісся	52
Павлуш К.О. Особливості знакової системи купальської традиції	58
Безик Г.І. Народне вбрання Великоберезнянського району та с. Люта в Закарпатті у міжвоєнний період (художньо-стилістичні особливості, культурні взаємовпливи)	61
Дзвінка Т.Р. Зародження саксофонового виконавства на Рівненщині (30 – початок 60-х років ХХ століття)	65
Кучина Н.І. Поширення книги в сучасній Україні: регіональний аспект	69
Ковальчук Р. В., Омельчук І.С. Формування архітектурно-планувальної структури Театральної площі міста Рівне у 1950-х рр.	75
Волчек О.А. Суспільно-культурні процеси в хоровому мистецтві Чернігівщини на зламі 80-90-х років ХХ століття	77
Глушук О. Г., Соїч В. Торгово-розважальні центри як сучасні заклади організації дозвілля громадян (на прикладі м. Рівне)	81
Міненко Т. Постать Людвіга Котлара у розвитку музичної освіти Рівненщини	83
Мартинюк Т. Особливості експерименту в дозвіллевій сфері крізь призму діяльності культурно-дозвіллевих комплексів	86

РОЗДІЛ III.

МИСТЕЦТВО В РОЗМАЇТТІ ВИЯВІ 90

- Мельничук А.** Українська православна церковна музика в її національному самовияві 90
- Корольчук В.А.** Скрипкове мистецтво ХХ століття у контексті еволюції інструмента та виконавських проблем 93
- Сахарчук Р.В.** Принцип еклетики в народно-оркестровому репертуарі 96
- Старовойт С.Л.** Питання перекладення барокової музики для баяна: Концерт f-moll з циклу «Пори року» (ч. I) А. Вівальді 100
- Заруцька Л.В.** Жанрово-стильові особливості джазу та їх відлуння в творчості композиторів академічного напрямку ХХ ст. 104
- Янчук Н.М.** Український джаз на сучасному етапі 108
- Любченко С.В., Даюк Ж.Ю.** Сучасні рок-фестивалі в Україні : тенденції та перспективи розвитку 112
- Верещук К.В.** Особливості розвитку стилістики в естрадній музиці 115
- Колеснікова Л.А.** Сучасні тенденції розвитку концертно-камерного жанру 118
- Корнунтук А.** Мистецьке життя опери Дж. Верді «Отелло» на Львівській оперній сцені 123
- Стасюк А.** Київський камерний хор ім. Б. Лятошинського : етапи становлення, розвитку і творчих злетів колективу 127
- Цюлюпа Н. Л., Сушко Б.** Конкурси і фестивалі в процесі становлення музиканта - виконавця в баянному та акордеонному мистецтві 131
- Брояко Н.Б.** Виконавська культура бандуриста: проблеми артикуляції 134
- Ясінський М.М.** Українське наївне мистецтво : до витоків образності 138

РОЗДІЛ IV.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ 142

- Кравченко Г.В., Піддубська І.В.** Моделювання як метод пізнавальної діяльності студента 142
- Скнар О.І.** Психолого-педагогічна підготовка магістрів соціально-культурної сфери в контексті Болонського процесу 146
- Сойчук Р.Л.** Виховання національної гордості у юнацькому віці в сучасному культурному просторі 150
- Русакова Л.І.** Соціально-естетичне виховання студентів засобами культури та мистецтва 154
- Тадля О.М.** Удосконалення діяльності студентського клубу з організації молодіжного дозвілля 157
- Чехуніна А.О.** Психологічна установка в процесі формування музичного сприйняття у студентів спеціальності «Культурологія» при вивченні курсу «Історія музичного мистецтва» 161
- Рєпін А.** Поняття «Педагогічна майстерність» у працях сучасних науковців 166
- Лабунець В.М.** Специфіка формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики в процесі колективного народно-інструментального музикування 170
- Гулько Н.О.** Формування вокально-виконавської надійності педагога-музиканта як складової його професійної культури 173
- Михнюк В., Черуха А.А.** Молодь як суспільно-демографічна група: порівняльна характеристика двох епох 177

Ковальчук Л.О. Естетичні чинники виховання творчої особистості в коледжі	181
Цицирєв В.М. Диригентсько-оркестрова практика як складова виховання професійного музиканта: окремі психологічні аспекти	186
Крусь О. П. Музичний фольклор Волині в контексті підготовки майбутніх вчителів музики	190
Крижановська Т.І. Робота з підручником у курсі «Методика викладання художньої культури»	192
Крижановська Т.І., Шандалюк Т.В. Краща інформація як засіб активізації мислення підлітків в умовах уроків музичного мистецтва	195
Гайдейчук Н.О. Пісенний бандурний репертуар для дітей як науково-методична проблема	198
Манелюк Д.І. Формування балетмейстера-постановника на заняттях із дисципліни «Мистецтво балетмейстера»	201
Манелюк Е.В. Розвиток образного мислення у дітей на заняттях із хореографії: на прикладі молодшої групи зразкового ансамблю сучасного танцю «Діалог» КЗ «РМПК»	204
Глушук О. Г., Трохимчук М. Соціальні мережі як форма проведення дозвілля молоді	207
Дудка С.-Р. Українська культура в контексті впливу інших культур	209

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

*АЛЬМАНАХ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «АФІНА» КАФЕДРИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
МУЗЕЄЗНАВСТВА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

ВИПУСК 13

Наукове редагування, упорядкування і коректура – **проф. Виткалов В.Г.**
Комп'ютерний набір, верстка та макет – **доц. Виткалов С.В.**
Відповідальний за випуск – **Виткалов В.Г.**

Підписано до друку 29.11.2013. Замовлення № 152/1.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 24.5. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: м. Рівне, вул. С.Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. 0 (362) 63-42-62

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 13 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2013. – 218 с.

Свідотство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

ISBN 978-966-8424-77-9

ББК 71.0
УДК 08: 168.522

Редакційно – видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12